

EL BARCELONISME DE

JOSEP CARNER

=====

Josep Carner i Puigoriol va néixer a Barcelona, en una casa del carrer d'Aribau, el 6 de febrer de 1884. El seu pare havia nascut a Capellades i la nissaga tenia l'origen en un multiseccular "Mas Carner" situat entre Calders i Artés. Però la seva mare era barcelonina de soca-rel, i encara el seu fill la qualificaria de "doble barcelonina", ~~mixtissimum~~ ~~mixtissimum~~ ~~nada com era al carrer de Montcada.~~ Fins a l'any 1921, que el nostre poeta comença la seva carrera activa en el Cos Consular per a iniciar tota una pila de viatges i de llargues estades a diversos països d'Europa, Asia i Amèrica, Josep Carner és barceloní. A la Universitat de Barcelona cursa ~~mixtissimum~~ els seus estudis de Dret i de Filosofia i Lletres; als vint anys ja és doctor. Als setze, els Jocs Florals de Barcelona li han donat, amb un premi, l'impuls per a una insubornable vocació lírica. Comencen aleshores les primeres col.laboracions a diaris i revistes catalans, els primers llibres de poemes - ben aviat, "Els fruits saborosos" duran ja, amb el títol simbòlic, la preciosa penyora d'una inspiració i un mestratge que mai més no hauran de fallir. En aquests anys de fructifera joventut barcelonina s'inicia també la col.laboració de Josep Carner amb Enric Prat de la Riba i la seva obra glorirosa, el suport a la tasca normativa de Pompeu Fabra, la intervenció a les primeres tasques de l'Institut d'Estudis Catalans.⁽¹⁾

- Però aquesta sèrie d'esdeveniments vitals que es descabellen per a Josep Carner i Puigoriol en els seus trenta-set anys de vida barcelonina no bastarien per a fer-ne, amb Joan Maragall, el més barceloní dels nostres poetes, el més agut i fidel intèpret de l'ànima de la nostra ciutat. Per a l'autor de "Nabi", que pot posar-se al costat de Ramon Llull per l'extensió i el nombre dels seus viatges per l'ample món, per a aquest poeta que pot sentir-se ciutadà de l'univers i que domina, amb profunditat i elegància, els idiomes més importants de la cultura occidental, la fidelitat a la ciutat nadia ha estat una de les formes més actives de patriotisme, l'antidot més segur contra el desarrelament. L'elegància en l'expressió, la suau ironia que traeix un punt d'entendiment o amaga una genuina indignació, la forma canyida del sonet o la tornada del la cançó, totes les gràcies que componen l'estil de Josep Carner es troben en els seus poemes barcelonins i, sobretot, en aquells dos llibres essencials que es diuen "Auques i ventalls" (1914) i "Bella terra, bella gent" (1918). En una completíssima (potser massa laxa en la selecció) "Antologia Lírica de Barcelona" (Torrell de Reus, Barcelona, 1950), el nombre de poemes de Josep Carner supera el de tots els altres escriptors representats i la seva obra és present a totes les seccions del llibre, llevat d'una ("El port i Montjuïc").

I aquest barcelonisme del nostre poeta no es manifesta únicament en

(1) Prenc la major part d'aquestes dades de l'extens "Pòrtic" de Josep M. Miquel i Vergés a la primera edició de "Nabi" (Buenos Aires, 1941).

la seva producció lírica. Com a contista, com a autor de cròniques periodístiques, ~~que~~ Josep Carner fa palesa la seva devoció a Barcelona en mil indrets, àdhuc quan el nom de la ciutat no té el més petit esment i és com una ~~rambla~~ tènue pauta sota les ratlles de la cenyida prosa. A "Les planetes del verdum" (1918), contemporani i germà d'inspiració de les "Auques i ventalls", aquest barcelonisme té, però, un franc exutori. Es un llibre posat, diríeu, sota l'advocació d'Emili Vilanova: a les seves primeres pàgines, la descripció d'una imaginària processó al carrer de Montcada té el colorit i l'animació dels millors contes de l'autor de "Tristeta". I a "L'humit carreró", que el segueix, i que jo posaria, al costat del prefaci de "La inútil ofrena", com la demostració més esclatant de l'art de Josep Carner com a prosista, hi ha tota una teoria de les meravelles de l'aigua ciutadana que em sembla que resumeix l'entranyable barcelonisme del nostre escriptor. En aquell carreró on no passa gairebé ningú, l'aigua de velles pluges o d'obscurs degotalls opera tot de miracles: "Muda i clenxina les plantes d'un jardí aeri de quart pis; fa eixir estels d'or arran de les mènsules dels balcons; dona líquens a les velles teules pendents que encara resisteixen davant l'ebisme, sense rodaments de cap; canta la simfonia hercica de les canals; exempla en terra xipolls on els nois pàllids del barreró juguen en silenci, meravellats de trobar en llur presó aquella mica d'aigua on es contempla llur mica de cel; fa en un molló antic, en el qual s'ha anat laborant un clet, la cadolla gairebé perdurable on va a beure la garra del carboner; dona una mena d'esgarriarfaça de coller pregó a l'olor de vi d'una taverna que fóra en altra banda sense dignitat; i, a través i tot dels vidres, eixamora amb vapors invisibles la cortina de cretona blanca de l'alcova d'una velleta polida."

Ah! si aquesta aigua del vell carreró humit estengués el seu prodigiós domini per tota la ciutat! El poeta hi veu un possible antídot contra l'estridència virolada, el mal gust eridaner, la incivilitat i la manca de lectures de bona part dels barcelonins - i no pas dels menys encimbellats. I, a les pàgines següents, ja teniu el xàfec tardoral que, "en començar, fa alegria" i deixi una "immensa cordialitat en la gent", tot ~~enciuix~~ suscitant delicades litografies, melodies miraculoses que davallen de pisos encimbellats.

Es aquesta doble direcció, em sembla, la que orienta el barcelonisme de Josep Carner, en els seus poemes com a les seves proses. Comparteix l'amor per la ciutat que dictava a Joan Maragall la seva "Oda nova", i també la seva dolorida indignació per les caigudes en la violència, en el mal gust, en la barroeria i la pretensió endiumenjada. Però refusa de deixar-se enfur per aquest sentiment de revolta contra la seva Barcelona que tanca, a despit de la vulgaritat dels seus estadants, tants i tants prodigs: aquesta aigua miraclera d'un carreró sense nom ni vianants; el baladre del jardí de la ciutat o el "pinet rodó de la muntanya urbana", el "petit fanal" ~~que~~ de gràcia esmorteïda, muntanya amunt, de Sarrià, els senyals de juny que poden destriar-se al carrer del Regomir com al capdamunt del carrer de Muntaner, al de Sant Pere com al d'Escudellers. Aquests prodigs que poden concretar-se en un miracle autèntic, com el de l'Armida "que feu bella un sol matí", només perquè un raig de sol barceloni li queia a la ribella.

Es inevitable, en repassar les pàgines barcelonines de Josep Carner, de recalcar en els "Tres diumenges". L'ocasió que donava al poeta de revisar aquests tres poemes de "Bella terra, bella gent" el fet que el pintor Grau Sala en preparés una edició il·lustrada ens haurà deixat un llibre d'una gran unitat i que roman com un dels moments més feliços del barcelonisme del nostre poeta.

- Vegu, entre les imatges àries, xopes d'un tendre enyor, de Grau Sala els tres diversos diumenges barcelonins del pobret senyor Pere, un dependent testagris, que xiua

viu en una dispesa escadussera
penjada com un niu en un quart pis

i deliberadament ignora la bellesa matinal de la ciutat; del senyor Quim, que és conço i només té la companyia dels mobles, ara hostils perquè als dies de festa viuen llur secreta existència, del senyor Quim que es planya d'haver negligit l'amor i que sent rancúnia contra els novells festejadors, però que, al capdavall, no renuncia a l'esperança d'un amor tardoral:

¿No tens, octubre, una més dolça rosa
que la vermella estípida d'abril?
Del desencant ¿fóra possible cosa
treure un amor amb un caient gentil?

mentre ressona el sarrer espinguet del corneti del ball de tarda i passa el fanaler; del senyor Lluc, per últim, adoba-cadires, fantastaire,

boni, menut, alegre, mai llemenc,
carregat de desgràcies i de família, que fa velar els coloms il·lusoris
que la seva misèria li priva d'aviar com fan els rics, però que és pietós,
amic dels homes i de les coses, amatent a adobar els desflicis i els embo
lics de fills i filles, de la mateixa manera que treu bonys i esquerdes
de fòtils tronats i mobles coixos... Són tres imatges tendrissimes, en les
quals l'anècdota es transmuta en l'or de llei de la poesia, i que corres
ponen a aquell altre "Festeig dominical" de "criada humil, trist manobre",
quan

Sant Pere Màrtir posa
cent domassos al balcó

o bé a aquella estampa irònicament realista de les colles humorístiques
que davallen per Vallcarca.

Hi ha sempre, en aquestes pàgines barcelonines de Josep Carner la humil, però indefallent, bellesa de les coses, dels paratges sota el cel blau i el sol emmelat, i la petita mesquinença dels homes, que esmicolen la ginestera que floria "tot anant a Vallvidrera" o que converteix, a l'estiu, el Passeig de Gràcia en una avinguda de ciutat castellana. La tendresa i la ironia, dolçament aliades, posen randes de poesia damunt la sàtira i ens deixen una imatge lleument desueta, amb noies balconeres, dames amb grans capells, coblejadorees nades a Hostafrancs, homes que encenen fanals i ramats de cabres de la llet, d'una Barcelona eterna.

Un dels temes permanents de la poesia carneriana - és fàcil de comprovar-ho, fullejant els darrers reculls publicats - és el del retorn. Tor

nada a Catalunya, tornada a la llar, tornada als costums domèstics i a l'ordre secular i a les velles esperances. "El secret del retorn", que és el títol d'un dels poemes de "Bella terra, bella gent", ens diu el neguit dels follets que nien en els mobles i el parament de la llar, a l'estiu, quan

el pis és negre com una caverna

i la casa és buida, amb els balcons barrats, perquè els estadants tornin a llur rutina ciutadana. S'esmunyen cap a l'indret de l'estiu, glaçen poc a poc les ratxes de vent, l'aigua de les fonts, les il·lusions del jovent festejaire, i en tornar, llur missió accomplida, posen puntets de fantasia a les vulgars ensenyes del carrer de la ciutat. Els estieu-jants tornen a Barcelona, a la Barcelona dels "idil·lis penombrosos" i dels "deplorables clars de lluna". A la Barcelona on es guariran, malgrat tot,

del pesobre fatídic de l'estiu.

-I és aquesta fidelitat a la ciutat nadiua, aquest retorn després de les aventures foranes i de les exaltacions líriques, aquest retorn a una normalitat ciutadana, imperfecta i lamentable, però necessària, i dintre la qual cal lluitar i somiar, que ~~fugir~~ el secret del barcelonisme fonamental de Josep Garner i Puigoriol, gran poeta català.

Rafael TASIS

Barcelona, abril 1954.